

LEGAL CULTURE DEVELOPMENT STAGES: LEGAL EDUCATION, LEGAL AWARENESS AND LEGAL EDUCATION

Shokhsanam Madumarova

Independent researcher

NamSU

Namangan, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: legal culture, legal education, legal awareness, legal education, rule of law, civil responsibility.

Received: 25.09.24

Accepted: 27.09.24

Published: 29.09.24

Abstract: Legal culture includes society's attitudes, values, and practices toward the legal system and the rule of law. Developing a strong legal culture is the basis for building a fair and just society. This article examines the stages of the development of legal culture and focuses on issues of legal education, legal consciousness and legal education. It examines how each stage contributes to fostering a legal culture that ensures respect for the law, civic responsibility, and social harmony.

HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH BOSQICHLARI: HUQUQIY TA'LIM, HUQUQIY ONG VA HUQUQIY TARBIYA

Shokhsanam Madumarova

mustaqil tadqiqotchi

Namangan davlat universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: huquqiy madaniyat, huquqiy ta'lim, huquqiy xabardorlik, huquqiy tarbiya, qonun ustuvorligi, fuqarolik mas'uliyati.

Annotatsiya: Huquqiy madaniyat jamiyatning huquqiy tizimiga va qonun ustuvorligiga bo'lgan munosabati, qadriyatlarini va amaliyotini o'z ichiga oladi. Mustahkam huquqiy madaniyatni rivojlantirish adolatli va adolatli jamiyat barpo etishning asosidir. Ushbu maqolada huquqiy madaniyatni rivojlantirish bosqichlari o'rganilib, huquqiy ta'lim, huquqiy ong va huquqiy tarbiya masalalariga e'tibor qaratiladi. Unda har bir bosqich qonunga hurmat, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy totuvlikni ta'minlaydigan huquqiy

madaniyatni tarbiyalashga qanday hissa qoʻshayotgani oʻrganiladi.

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ: ПРАВОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ, ПРАВОВОЕ СОЗНАНИЕ И ПРАВОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Шохсанама Мадумарова
Независимый исследователь
НамГУ
Наманган, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: правовая культура, юридическое образование, правосознание, юридическое образование, правопорядок, гражданская ответственность.

Аннотация: Правовая культура включает в себя отношение, ценности и практики общества в отношении правовой системы и верховенства закона. Развитие сильной правовой культуры является основой построения честного и справедливого общества. В данной статье рассматриваются этапы развития правовой культуры и акцентируется внимание на вопросах правового воспитания, правосознания и правового воспитания. В нем рассматривается, как каждый этап способствует развитию правовой культуры, обеспечивающей уважение к закону, гражданскую ответственность и социальную гармонию.

KIRISH

Huquqiy madaniyat tushunchasi jamiyatlarning huquqiy tizimlari bilan qanday munosabatda boʻlishini tushunish uchun juda muhimdir. U qonun va uning institutlariga nisbatan jamoaviy munosabatlar, qadriyatlar va amaliyotlarni oʻz ichiga oladi. Kuchli huquqiy madaniyatni shakllantirish qonun ustuvorligini taʼminlash, adolatni taʼminlash, fuqarolik masʼuliyatini tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada huquqiy madaniyatni rivojlantirish bosqichlari chuqur oʻrganilib, huquqiy taʼlim, huquqiy ong va huquqiy tarbiyaning ahamiyati yoritilgan.[1]

ASOSIY QISM

Huquqiy taʼlim

Huquqiy taʼlim huquqiy madaniyatni rivojlantirish asosidir. U huquqiy tamoyillar, tizimlar va amaliyotlarni rasmiy oʻqitishni oʻz ichiga oladi, bu shaxslarni huquqiy tizimni tushunish va boshqarish uchun zarur boʻlgan bilim va koʻnikmalar bilan qurollantirishga qaratilgan.

Rus olimi V. L. Kulapov huquqiy taʼlimga taʼrif berar ekan “Huquqiy taʼlim – bu huquqiy bilimlarni aholi oʻrtasida tarqatish jarayoni boʻlib, bu ularning huquqiy madaniyatini yuksaltirish, qonunga hurmat, adolat va qonuniylikni mustahkamlashga hizmat qiladi”.[2] Ushbu olim huquqiy

ta'lim tushunchasiga qisqacha, ammo, keng ma'noli yondashuv bilan mazmun mohiyatni ochib berishga erishgan.

Tadqiqotchi E. K. Matevosova huquqiy ta'limni huquqiy g'oyalar va talablarni fuqarolarning shaxsiy e'tiqodi va qonuniy xulq atvoriga aylantirish, ularning huquqiy madaniyatini shakllantirish uchun shaxs, ijtimoiy guruhlar va butun jamiyat ongiga maqsadli ta'sir qilish deb tushunadi.[3]

Rasmiy yuridik ta'lim:

Maktab o'quv dasturi: Huquqiy fanlarni maktab o'quv dasturlariga integratsiyalash o'quvchilarga huquq asoslarini, ularning huquqlari va majburiyatlarini tushunishga yordam beradi. Bunday erta ta'sir qilish huquqiy me'yorlarga hurmatni kuchaytiradi.

Oliy ta'lim: Universitet darajasidagi yuridik ta'lim bo'lajak huquqshunos kadrlar uchun maxsus bilim va ta'lim beradi, bu esa yaxshi bilimli va malakali yuridik kadrlar tayyorlashni ta'minlaydi.

Uzluksiz yuridik ta'lim:

Kasbiy rivojlanish: Yuridik mutaxassislar uchun doimiy ta'lim ularning huquqiy o'zgarishlardan xabardor bo'lishini ta'minlaydi, ularning adolat va qonun ustuvorligini ta'minlash qobiliyatini oshiradi.

Ommaviy huquqiy ta'lim: Keng aholini ularning qonuniy huquq va majburiyatlari to'g'risida ma'lumot berishga qaratilgan dasturlar kengroq huquqiy savodxonlik va huquqlarni kengaytirishga yordam beradi.

Huquqiy xabardorlik

Huquqiy ong keng jamoatchilik orasida qonuniy huquqlar, majburiyatlar va jarayonlar haqidagi bilimlarni tarqatishni o'z ichiga oladi.[4] Bu shaxslarning huquqiy va fuqarolik masalalarida samarali ishtirok etishiga imkon berish uchun juda muhimdir.

Ogohlantirish kampaniyalari:

Ommaviy axborot vositalari bilan ta'minlash: Qonuniy huquqlar va jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlarni tarqatish uchun televideniye, radio va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish keng auditoriyani qamrab olishi, jamoatchilikning huquqiy bilimini oshirishi mumkin.

Jamiyat dasturlari: Seminarlar, seminarlar va jamoat uchrashuvlari huquqiy masalalarni o'rganish va ularning kundalik hayotga ta'sirini muhokama qilish uchun interfaol platformalarni taqdim etadi.[5]

Axborotga kirish:

Yuridik yordam xizmatlari: Yuridik yordam va axborot markazlarini taqdim etish jismoniy shaxslarga o'zlarining huquqiy imkoniyatlarini tushunishlariga va kerak bo'lganda yordam so'rashlariga yordam beradi.

Onlayn manbalar: Huquqiy ma'lumotlar va resurslarga ega bo'lgan keng qamrovli onlayn portallarni yaratish odamlarga kerakli bilimlarga kirishni osonlashtiradi.

Huquqiy tarbiya

Huquqiy tarbiya deganda oila, mahalla va jamiyat ta'siri orqali qonun va huquqiy institutlarga hurmatni yoshlikdan singdirish jarayoni tushuniladi. Huquqiy tarbiya bo'yicha zamonaviy izlanuvchilardan biri A.N.Babenka huquqiy tarbiyaga quyidagicha ta'rif beradi: "Huquqiy tarbiya keng ma'noda jamiyat a'zolarini huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini shakllantirishning umumiy jarayoni bo'lib, shu jumladan, hayotning ijtimoiy – iqtisodiy turmush tarzi, siyosiy rejimi, mafkuraviy faoliyat, ma'naviy – huquqiy muhitga ta'sir ko'rsatish, tor ma'noda esa, huquqiy madaniyatni va qonunga itoatkor fuqarolarni shakllantirishga qaratilgan davlat va jamoat birlashmalari faoliyatining bir ko'rinishidir".[6]

L.S.Glebova huquqiy tarbiyaga nisbatan butunlay o'zgacha yondoshib "Huquqiy tarbiya – davlat organlari va jamoatchilikning qonunga bo'ysunish va qonun ustuvorligiga rioya qilish bo'yicha barqaror yo'nalishlarini shakllantirish maqsadida odamlarning huquqi, huquqiy madaniyati va xulq atvoriga ta'sir ko'rsatuvchi maqsadli faoliyatdir",[7] - deya ta'rif beradi.

Oila ta'siri:

Ota-onalarning ko'rsatmalari: Ota-onalar bolalarga qoidalarga rioya qilish, ularning huquqlarini tushunish va boshqalarning huquqlarini hurmat qilish muhimligini o'rgatishda asosiy rol o'ynaydi.

O'rnak namunalari: qonunga hurmatni shaxsiy xatti-harakatlar orqali ko'rsatish bolalarda bu qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Jamiyat va muhit ta'siri:

Fuqarolik ta'limi dasturlari: Jamoat tashkilotlari va maktablar yoshlarga o'zlarining fuqarolik burchlari va huquqiy normalarning ahamiyatini o'rgatadigan dasturlarni taqdim etishlari mumkin.

Madaniy amaliyotlar: adolat, adolat va qonunga hurmatni ta'kidlaydigan jamiyat normalari va madaniy amaliyotlar jamoaviy huquqiy tarbiyaga yordam beradi.

Bosqichlar orasidagi o'zaro bog'liqlik

Huquqiy madaniyatning rivojlanish bosqichlari o'zaro bog'liq va bir-birini mustahkamlaydi. Samarali huquqiy ta'lim huquqiy ong uchun zarur bo'lgan bilimlar bazasini ta'minlaydi, bu esa o'z navbatida huquqiy tarbiya orqali huquqiy normalarni chuqurroq anglash va hurmat qilishga undaydi.[8]

Yaxlit yondashuv: Huquqiy ta'lim, ong va tarbiyani o'zida mujassam etgan keng qamrovli strategiya hayotning barcha bosqichlarida bo'lgan shaxslarning qonundan xabardor bo'lishini, xabardorligini va qonunni hurmat qilishini ta'minlaydi.

Barqaror rivojlanish: Har uchala sohadagi uzluksiz sa'y-harakatlar adolatli va adolatli jamiyatning uzoq muddatli rivojlanishi uchun muhim bo'lgan barqaror va mustahkam huquqiy madaniyatni rivojlantirishga yordam beradi.[9]

XULOSA

Huquqiy madaniyatni rivojlantirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, huquqiy ta'lim, huquqiy ong va huquqiy tarbiyani o'z ichiga oladi. Har bir bosqich qonunga hurmat, fuqarolik mas'uliyatini yuksaltirish, ijtimoiy totuvlikni ta'minlashda hal qiluvchi o'rin tutadi. Jamiyatlar ushbu bosqichlarga e'tibor qaratish orqali fuqarolik va demokratik jamiyatni rivojlantirish uchun muhim bo'lgan adolat va tenglikni ta'minlovchi mustahkam huquqiy madaniyatni tarbiyalashlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Obidjonov U., Nosirova D. YANGI O'ZBEKISTONDA AHOLI O'RTASIDA HUQUQIY MADANIYATNI YUKSALTIRISH //Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2022. – Т. 1. – №. 22. – С. 33-36.
2. Кулапов В. Л. Теория государства и права. учебник. М. : Кнорус, 2014. С. 360.
3. Матевосова Е. К. Правовое воспитание как средство борьбы с правовым нигилизмом [Электронный ресурс]: авто-реф. дисс. ... к.ю.н. М., 2012. 26 с.
4. Akbarali O'g'li, Satvoldiyev Fakhridin. "ORGANIZATION OF EXPERIMENTAL WORK AND ANALYSIS OF RESULTS ON THE IMPROVEMENT OF TECHNOLOGIES FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF LEGAL EDUCATION AND TRAINING OF SCHOOLCHILDREN." Frontline Social Sciences and History Journal 3.04 (2023): 54-61.
5. Satvoldiyev F. A. Maktab o'quvchilarining huquqiy tarbiyasini shakllantirishda xorij tajribasidan fodalanish //Fransiya misolida). STUDIES IN ECONOMICS AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 16-20.
6. Бабенко А.Н. Значение правовых ценностей для процесса правового воспитания // Вестн. ЮУрГУ. 2008. -. 4 с.
7. Глебова Л.С. Педагогический энциклопедический словарь. М.: Большая энциклопедия, 2003. 172 с. Umumiy 528 bet
8. Abduraximov S. HUQUQSHUNOSLIKDA: HUQUQIY MADANIYAT VA HUQUQIY ONGNI O'RNI //Science and innovation in the education system. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 75-79.
9. Akbarali O'g'li, Satvoldiyev Fakhridin. "Prospects for improving the technologies of developing legal thinking for schoolchildren (on the example of the province of Namangan)." Current research journal of pedagogics 4.01 (2023): 94-97.